

نقد زبان و ادبیات خارجی

Critical Language & Literary Studies

تایید: ۹۶/۱۰/۲۵

«۲۷۵-۲۹۳»

دریافت: ۹۶/۰۷/۰۴

نقشه‌ای توصیفی از مطالعات ترجمه در ایران براساس پایان‌نامه‌های

کارشناسی ارشد

عبداله نوروزی^۱

مسعود خوش‌سلیقه^۲

چکیده

مطالعات ترجمه رشته‌ای نوپاست که در نیمه دوم قرن بیستم در غرب پایه‌گذاری شده و در این زمان نسبتاً کوتاه رشد چشمگیری یافته است. به‌رغم برنامه‌ها و کنفرانس‌های متعددی که در این زمینه بوده، ابهام‌هایی درباره جنبه‌های مختلف پژوهش‌های علمی ترجمه مانند جهت و گرایش آن مشهود است. پژوهش حاضر با روشی توصیفی در صدد بوده پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دو دانشگاه مادر در ایران را یعنی دانشگاه فردوسی مشهد و دانشگاه علامه طباطبایی تهران در رشته ترجمه بررسی کرده و موضوعات و حوزه‌های پژوهشی پوشش‌یافته را شناسایی کند. بدین منظور، تمام پایان‌نامه‌های دو دانشگاه مذکور با استفاده از تحلیل اسناد و موضوعی بررسی شده‌اند. ابتدا با بررسی عناوین، چکیده، سؤالات پژوهش و محتوای هر پایان‌نامه، کلیدواژه‌های گویای موضوع کلی آن پژوهش انتخاب شده است. با استفاده از این کلیدواژه‌ها و دسته‌بندی آن‌ها به مقوله‌های هم‌موضوع بزرگ‌تر، ۲۹ دسته موضوعی شناسایی و توصیف شده‌اند. با الهام از چرخش‌های مطالعات ترجمه، پژوهش‌ها مجدداً دسته‌بندی شده و حوزه‌های پژوهشی تبیین شده‌اند و سپس با الهام از نقشه هولمز، نقشه این پژوهش‌ها ترسیم شده است. بررسی و دسته‌بندی این پژوهش‌ها به‌خوبی نشان می‌دهد پایان‌نامه‌های این دو دانشگاه و به‌طور کلی پژوهش‌های ترجمه در ایران، تقریباً اغلب حوزه‌های اصلی مطرح در مطالعات ترجمه را در بر گرفته و تنوع موضوعات میان‌رشته‌ای مشهود است.

واژگان کلیدی: مطالعات ترجمه، پایان‌نامه، نقشه هولمز، حوزه‌های پژوهشی، چرخش

دوره پانزدهم شماره ۲۰، بهار و تابستان ۱۳۹۷

۱. دانشجوی دکتری مطالعات ترجمه، دانشگاه فردوسی مشهد
ab.nowruzy@mail.um.ac.ir

۲. دانشیار مطالعات ترجمه، دانشگاه فردوسی مشهد، نویسنده مسئول
khoshsaligheh@um.ac.ir

۱. مقدمه

مطالعات ترجمه رشته دانشگاهی جدیدی است که در نیمه دوم قرن بیستم در غرب پایه‌گذاری شده و در این زمان نسبتاً کوتاه در بسیاری از نقاط جهان به سرعت توسعه یافته است. این رشد چشمگیر بوده و برای مثال تعداد دانشگاه و مؤسساتی که دوره‌های ترجمه کتبی یا ترجمه شفاهی برگزار می‌کنند از ۴۹ مورد در ۱۹۶۰ به بیش از ۲۵۰ مورد در ۱۹۹۴ رسیده است (کمینید^۱ و پیم^۲، ۱۹۹۵). رشد دوره‌ها و برنامه‌های دانشگاهی همگام با رشد روش‌ها و نظریه‌پردازی‌های جدید بوده است. در واقع، پژوهشگران حوزه‌های مختلف علمی و پژوهشی به ترجمه روی آورده‌اند و در نتیجه، در چند دهه گذشته در نظرها و نظریه‌های مطالعات ترجمه افزایش چشمگیری را در سراسر جهان شاهد بوده‌ایم.

ایران نیز رشد زیادی را در زمینه برگزاری دوره‌های تربیت مترجم و پژوهش‌های ترجمه تجربه کرده است و به‌رغم برنامه‌های طولانی‌مدت دانشگاه‌ها و کنفرانس‌های متعددی که در این زمینه برگزار شده، ابهام‌هایی درباره جنبه‌های مختلف پژوهش‌های علمی ترجمه وجود دارد. برای مثال، مشخص نیست در دهه گذشته، در پایان‌نامه‌های مطالعات ترجمه، چه حوزه‌هایی مورد توجه قرار گرفته و کدام حوزه‌ها مغفول مانده‌اند. بر همین اساس، هدف پژوهش حاضر، بررسی حوزه‌های پژوهشی مورد توجه در پایان‌نامه‌های مقطع ارشد در دو دانشگاه بزرگ ایران است.

اهمیت این پژوهش در تحلیل و طبقه‌بندی محتوای پایان‌نامه‌هاست و نیز ارائه نمایه‌ای روشن از مسیر طی شده در این حوزه پژوهشی. بررسی تمام پایان‌نامه‌های کشور امری ایدئال بوده ولی محدودیت‌هایی مانند دسترسی نداشتن به تمام پایان‌نامه‌های مطالعات ترجمه و هزینه‌بر و زمان‌بر بودن بررسی تمام آن‌ها پژوهشگران را بر آن داشته تا موضوع خود را به دو دانشگاه مادر محدود کرده و از این طریق نمایه‌ای از پژوهش‌های پایان‌نامه‌ای این رشته در کل کشور ارائه دهند.

۲. پیشینه پژوهش

بحث و نظریه‌پردازی درباره ترجمه از ابتدای راه تا به امروز پیشرفت شگرفی را تجربه کرده است. از اولین نوشته‌ها درباره ترجمه که قدمتی به اندازه تاریخ نوشتن

1. Caminade

2. Pym

دارد (ماندی^۱، ۲۰۱۲) تا به امروز، ترجمه از گذرگاه‌های بسیاری عبور کرده است. نخستین ترجمه‌نوشت‌ها گاه توصیفی بوده‌اند درباره شیوه ترجمه و در مقدمه و موخره می‌آمده‌اند، گاه در مقام دفاع از ترجمه بر می‌آمده‌اند (ماندی، ۲۰۰۹) و گاه نقدی بوده‌اند بر آنچه دیگران انجام داده‌اند. با پیشرفت علوم و فراخ‌تر شدن حوزه ترجمه، گفتمان ترجمه تبلور یافته و مقدمه‌نویسی‌های پراکنده جای خود را به نظریه‌پردازی‌ها و پژوهش‌های نظام‌مند داده است. چنین است که مطالعات ترجمه نقطه‌عطف‌ها، مراحل (نیومارک^۲، ۲۰۰۹) یا چرخش‌هایی (اسنل-هورنبی^۳، ۲۰۰۶) را تجربه کرده و در هر دوره‌ای پارادایمی غالب بوده است. از جمله چرخش‌های مطرح شده می‌توان به چرخش زبان‌شناختی (ژیژینگ^۴، ۲۰۱۲)، چرخش فرهنگی (بسنت^۵ و لفور^۶، ۱۹۹۰؛ ژیزینگ^۷، ۲۰۱۲؛ یان^۸ و هوانگ^۹، ۲۰۱۴؛ وولف^{۱۰}، ۲۰۱۴؛ اکسترنرا^{۱۱}، ۲۰۱۵)، چرخش اجتماعی یا جامعه‌شناختی (ژیژینگ^۴، ۲۰۱۲؛ وولف^{۱۰}، ۲۰۱۴)، چرخش عملگرا (ولف^{۱۰}، ۲۰۱۴)، چرخش ایدئولوژیکی (لوانگ^{۱۱}، ۲۰۰۶؛ ماندی^۱، ۲۰۱۲)، چرخش قدرت (ولف^{۱۰}، ۲۰۱۴) و چرخش تکنولوژیکی (کرونین^{۱۲}، ۲۰۱۰؛ ژانگ^{۱۳} و کای^{۱۴}، ۲۰۱۵) اشاره کرد.

پیشرفت شگرف این رشته برخی را بر آن داشته تا حدود و ثغور بحث‌ها و بایدها و نبایدهای نگارش‌های علمی را تبیین کنند. هولمز^{۱۵} (۱۹۸۸) اولین کسی بود که حوزه‌های مختلف مطالعات ترجمه را تبیین و ترسیم کرد. نقشه او نقدها و نقشه‌های پیشنهادی دیگری به‌همراه داشته است. عدم شفافیت در طبقه‌بندی‌ها (توری^{۱۶}، ۱۹۹۵) و خلأ بیان آشکار مطالعات تاریخی ترجمه به‌عنوان حوزه‌ای جداگانه و منسجم و نیز سبک و تصمیم‌گیری مترجم (پیم، ۱۹۹۸) از جمله کاستی‌ها و نقدهایی است که مطرح شده‌اند. اسنل-هورنبی (۱۹۸۸) تلاش می‌کند حوزه‌های مختلف ترجمه را در چارچوب مد نظر خود ادغام کند و چسترمن^{۱۷} (۲۰۰۹) نیز بر ناکافی بودن توجه هولمز به مترجم تأکید

1. Munday	2. Newmark
3. Snell-Hornby	4. Jixing
5. Bassnett	6. Lefevere
7. Yan	8. Huang
9. Wolf	10. Extremera
11. Leung	12. Cronin
13. Zhang	14. Cai
15. Holmes	16. Toury
17. Chesterman	

و به‌طور اختصاصی بر مطالعات مترجم تمرکز می‌کند. حاصل کار چسترمن «طرح مطالعات مترجم» است که مسائل شناختی، فرهنگی و جامعه‌شناختی را در بر می‌گیرد. ون‌درسلر^۱ (۲۰۰۷) نیز بین پژوهش‌هایی که بر «ترجمه» و «مطالعات ترجمه» تمرکز می‌کنند، تمایز قائل می‌شود. در نقشه او «ترجمه» عمل ترجمه را مد نظر داشته و مطالعات ترجمه به رویکردها، نظریه‌ها، روش‌های پژوهش و مطالعات کاربردی تقسیم می‌شود. پژوهش‌های اندکی نیز به تحلیل پژوهش‌های مطالعات ترجمه پرداخته‌اند. مید^۲ (۲۰۰۱) با بررسی پایان‌نامه‌های کارشناسی مطالعات ترجمه شفاهی دانشگاه بلونیا، تم غالبی تشخیص نداده اما می‌گوید که بیش از نیمی از پایان‌نامه‌ها (۲۰ تا از ۳۶) به روش تجربی انجام شده‌اند. از این میان، ۱۸ پژوهش به روش آزمایشی انجام شده و از همین تعداد نیز ۱۴ پایان‌نامه بر ترجمه شفاهی همزمان و ۳ پایان‌نامه بر ترجمه شفاهی متوالی تمرکز کرده و تنها یک پژوهش به مقایسه بین این دو نوع ترجمه پرداخته است. این پژوهش علی‌رغم پیشرو بودن در عرصه بررسی پژوهش‌های پیشین، نقایصی دارد که از آن جمله، بررسی ناکافی و سطحی جنبه‌های مختلف این پژوهش‌هاست. یان، پان^۳، وو^۴ و وانگ^۵ (۲۰۱۳) نیز با واکاوی ۲۳۵ پژوهشی که در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ در مجلات انگلیسی‌زبان مطالعات ترجمه چاپ شده، مطالعات ترجمه شفاهی را در این دهه مرور کرده و نقشه‌ای توصیفی از این رشته به‌دست داده‌اند. بررسی‌های این پژوهشگران، پایداری رشد و توسعه مطالعات میان‌رشته‌ای ترجمه شفاهی و تثبیت آن را به‌عنوان شاخه مستقل نشان می‌دهد. نورائی^۶ و کریم‌نیا^۷ (۲۰۱۵) هم سعی کرده‌اند با تکیه بر چکیده‌های پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد ۶ دانشگاه دولتی و آزاد، نقشه مطالعات ترجمه ایران را ترسیم کنند.

۳. روش‌شناسی

هدف این پژوهش توصیفی آن است که با بررسی دقیق پژوهش‌های صورت‌گرفته، به روندها، الگوها، فرضیه‌ها و نظریه‌های احتمالی دست یافته و نقشه‌ای کلی از مسیر طی‌شده به‌دست دهد. پیکره این پژوهش را پایان‌نامه‌های دو دانشگاه مادر در ایران

1. Van Doorslaer
2. Mead
3. Pan
4. Wu
5. Wang
6. Nouraey
7. Karimnia

یعنی دانشگاه علامه طباطبایی و دانشگاه فردوسی مشهد تشکیل می‌دهند. پایان‌نامه‌های دفاع‌شده در این دو دانشگاه از آغاز فعالیت این رشته تا مردادماه ۱۳۹۳ (یک دهه) بررسی شده‌اند. این پیکره را در مجموع ۲۲۹ پایان‌نامه تشکیل می‌دهد که از این تعداد، ۱۹۶ پایان‌نامه متعلق به دانشگاه علامه و ۳۵ پایان‌نامه متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد است. روش به‌کار رفته در این پژوهش تحلیل اسناد است؛ روشی توصیفی که برای مرور و ارزیابی اسناد و پاسخ به سؤالات مربوط به ساختار و محتوای آن‌ها به‌کار می‌رود (بوون^۱، ۲۰۰۹). هدف این روش آن است که اسناد را بررسی کرده، الگوهای موجود را یافته و سپس آن‌ها را تفسیر کند.

سؤال پژوهشگران این است که پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته مطالعات ترجمه در دانشگاه فردوسی مشهد و دانشگاه علامه طباطبایی به چه موضوعاتی پرداخته‌اند. برای رسیدن به پاسخی مناسب، تمام این پایان‌نامه‌ها به‌طور نظام‌مند بررسی شدند. برای این کار، عناوین، اهداف، چارچوب نظری، سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش‌ها بررسی شدند. برای تشخیص الگوها و روندهای احتمالی، تحلیل محتوا صورت گرفته و در ابتدا برای هر پژوهش کلیدواژه‌ای جامع و گویای محتوای آن پایان‌نامه، انتخاب شد. سپس کلیدواژه‌ها براساس شباهت تم‌های مشابه، دسته‌بندی شدند و دسته‌های بزرگ‌تر تشکیل شد تا نمایه کلی پژوهش به‌دست آید. هر یک از این دسته‌ها با دسته‌بندی حوزه‌های پژوهش ویلیامز^۲ و چسترمن^۳ (۲۰۰۲) تطبیق داده شد. همچنین با الهام از نقشه هولمز (۱۹۸۸) نقشه‌ای از حوزه‌های پژوهش مطالعات ترجمه تهیه شد و با آن نقشه مقایسه شد.

۴. یافته‌ها

برای پاسخ به سؤال پژوهش یعنی موضوع‌ها و حوزه‌های پژوهش‌شده در پایان‌نامه‌های ارشد دو دانشگاه علامه طباطبایی و فردوسی مشهد، داده‌ها سه بار دسته‌بندی شده‌اند. این دسته‌بندی‌ها در ادامه خواهند آمد.

۴.۱. دسته‌بندی پژوهش‌ها براساس کلیدواژه‌ها

در بخش نخست، با استفاده از کلیدواژه‌هایی که پژوهشگران از بررسی عنوان‌ها،

1. Bowen

2. Williams

سؤال‌ها و کلیدواژه‌های هر پژوهش استخراج کرده‌اند و براساس شباهت موضوعی میان آن‌ها، داده‌ها دسته‌بندی شده‌اند.

جدول ۱. دسته‌بندی موضوع‌های پژوهشی براساس کلیدواژه‌ها

دسته ۲۹	شباهت تفسیری
دسته ۲۸	برنامه‌های ترجمه
دسته ۲۷	ترجمه و فناوری
دسته ۲۶	تحلیل متن در ترجمه
دسته ۲۵	ترجمه و نحو
دسته ۲۴	زبان‌شناسی و ترجمه
دسته ۲۳	ساختار اطلاعات
دسته ۲۲	فرآیند ترجمه
دسته ۲۱	یادگیری و ترجمه مجدد
دسته ۲۰	ترجمه دیداری‌شنیداری
دسته ۱۹	ترجمه ادبی
دسته ۱۸	ترجمه نمایش‌نامه
دسته ۱۷	ترجمه انواع ژانر
دسته ۱۶	واژه‌شناسی
دسته ۱۵	سالمسور
دسته ۱۴	دستکاری
دسته ۱۳	ایدئولوژی
دسته ۱۲	نقد ترجمه
دسته ۱۱	فلسفه و ترجمه
دسته ۱۰	استراتژی‌های ترجمه
دسته ۹	روان‌شناسی زبان و ترجمه
دسته ۸	مطالعات فرهنگی و ترجمه
دسته ۷	ترجمه عناصر فرهنگ‌وابسته
دسته ۶	نواش ترجمه
دسته ۵	جنسیت
دسته ۴	ترجمه بین‌لشانی
دسته ۳	ترجمه و آرایه‌های ادبی
دسته ۲	سبب‌شناسی ترجمه
دسته ۱	جامعه‌شناسی ترجمه

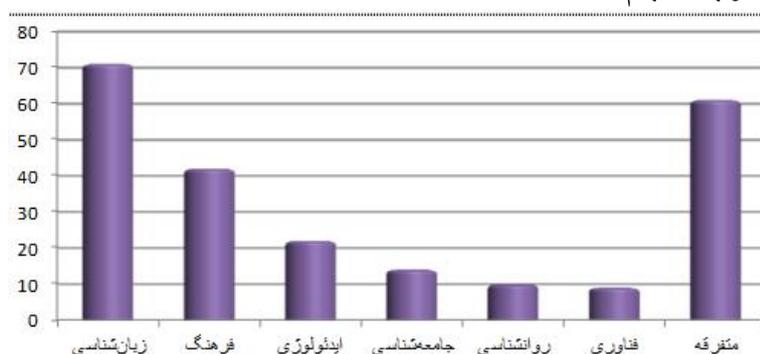
که جدول ۱ نشان می‌دهد، نتیجه حاصل از دسته‌بندی کلیدواژه‌ها، ۲۹ دسته است. هر کدام از این دسته‌ها حداقل شامل چند پژوهش است. تنها دسته‌ای که یک پژوهش را شامل می‌شود دسته ۲۹ است که به شباهت تفسیری میان متون ترجمه‌شده و معادل‌های آن‌ها پرداخته است. عنوان هر گروه، محور اصلی پژوهش‌های انجام‌شده در آن دسته است. برای مثال، در دسته جامعه‌شناسی ترجمه، موضوعاتی مانند عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر انتخاب کتاب برای ترجمه یا جنبه‌های فرهنگی اجتماعی ترجمه قرار می‌گیرند. عناوین هر دسته به اندازه کافی کلی بوده تا بتواند موضوعات مرتبط را در بر بگیرد و به اندازه کافی خاص بوده تا گویا و نماینده پژوهش‌های آن دسته باشد. بر همین اساس است که برای مثال، دستکاری و ایدئولوژی که دو مقوله کاملاً مرتبط و نزدیک به هم هستند، از یکدیگر جدا شده‌اند؛ چنانکه ممکن است همه دستکاری‌های صورت‌گرفته ایدئولوژیک نباشند. برای تبیین بیشتر موضوع، مثلاً پیش‌فرض‌های ایدئولوژیک در ترجمه قرآن یا تأثیر ایدئولوژی سیاسی بر ترجمه متون روزنامه‌ای در دسته «ایدئولوژی» و استراتژی‌های پربسامد دستکاری در دوبله و زیرنویس در گروه «دستکاری» قرار گرفته‌اند.

این دسته‌بندی نتایج جالبی نیز به همراه داشت. برای مثال، در دسته پنجم که به جنسیت اختصاص یافته، هفت پژوهش قرار گرفته و تمام این هفت پایان‌نامه در دانشگاه

علامه طباطبایی انجام شده‌اند. همین‌طور، در دسته «ترجمه آرایه‌های ادبی» تقریباً تمامی پژوهشگرانی که آرایه‌ها را موضوع خود قرار داده‌اند، به دنبال بررسی استراتژی‌های ترجمه آرایه‌ها بوده‌اند و هر کدام سراغ منبعی رفته‌اند. برای مثال، موضوعاتی مانند ترجمه استعاره در قرآن، ترجمه استعاره در فیلم، ترجمه مجاز در رمان و تفاوت استراتژی‌های ترجمه جناس در نسخه نوشتاری و فیلم نمایش‌نامه هملت بررسی شده‌اند.

۲.۴. حوزه‌های پژوهشی ترجمه

پژوهش‌های انجام‌شده براساس موضوع و حوزه اصلی پژوهش تحلیل شده و نمودار پایین یافته‌های این تحلیل را نشان می‌دهد. این دسته‌بندی با الهام از چرخش‌های مطالعات ترجمه انجام شده است.

نمودار ۱ حوزه‌های پژوهشی مطالعات ترجمه در ایران

اطلاعات نمودار ۱ نشان می‌دهد که پایان‌نامه‌های بررسی‌شده در شش حوزه پژوهشی بزرگ (زبان‌شناسی، فرهنگ، جامعه‌شناسی، ایدئولوژی، فناوری و روان‌شناسی) و یک دسته «متفرقه» دسته‌بندی شده‌اند. از این میان، ۷۱ پایان‌نامه (۳۱ درصد) بر موضوعات مختلف مربوط به زبان‌شناسی متمرکز شده‌اند.

حوزه دوم «فرهنگ» است. در مجموع، ۴۲ پژوهش (۳/۱۸ درصد) به مسائل فرهنگی پرداخته‌اند. از جمله موضوعات اصلی این حوزه «ترجمه اقلام خاص فرهنگی»، رابطه بین «مطالعات فرهنگی و ترجمه» و «بومی‌سازی و بیگانه‌سازی» است.

حوزه سوم «ایدئولوژی» است. در مجموع، ۲۳ پایان‌نامه (۱۰ درصد) به مسائل ایدئولوژی در ترجمه پرداخته‌اند. نه پایان‌نامه این حوزه به‌طور خاص بر ایدئولوژی

متن مبدأ و تغییر احتمالی آن در فرآیند ترجمه متمرکز شده‌اند. موضوعاتی نظیر استراتژی‌های دستکاری و سانسور و نیز جنسیت را می‌توان افزود. مسئله جنسیت و ایدئولوژی مترجم و رابطه آن با عمل مترجم به‌تنهایی موضوع هفت پایان‌نامه است. حوزه چهارم «جامعه‌شناسی» است. تنها ۱۰ پایان‌نامه (۳/۴ درصد) به مسائل جامعه‌شناسی ترجمه پرداخته‌اند. از جمله موضوعات این حوزه کوچک «انگیزه‌های ترجمه»، «پس‌زمینه اجتماعی و فرهنگی مترجم و تأثیر آن بر کیفیت ترجمه» و «عوامل اجتماعی مؤثر بر انتخاب کتاب برای ترجمه» هستند.

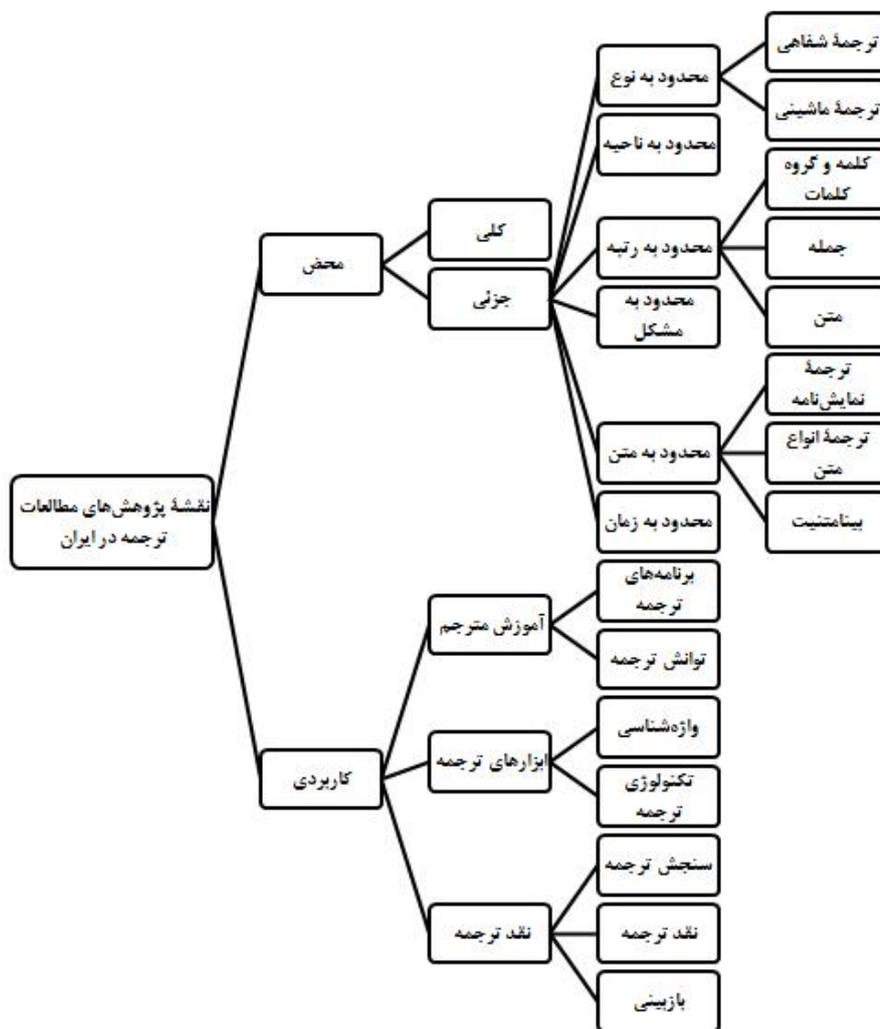
حوزه پنجم «فناوری» است. در مجموع، ۹ پایان‌نامه (۹/۳ درصد) بر روی استفاده فناوری در ترجمه متمرکز شده‌اند. از جمله موضوعات این حوزه، «محل‌سازی»، «ترجمه ماشینی» و «استفاده از فناوری ترجمه در برنامه‌های ترجمه» است.

حوزه ششم «روان‌شناسی» است. در مجموع، ۱۴ پایان‌نامه (۶ درصد) بر مسائل روان‌شناسی ترجمه متمرکز شده‌اند. از جمله موضوعات اصلی این حوزه «فرآیندهای ترجمه حرفه‌ای و غیرحرفه‌ای ترجمه»، «حافظه فعال» و «سبک‌های فکری و شناختی» و «حل مسئله و تصمیم‌گیری» هستند.

می‌شود دسته‌ای دیگر نیز به این شش حوزه افزود. این دسته در مجموع ۲/۲۶ درصد پیکره پژوهش‌های بررسی شده را تشکیل می‌دهد. موضوعات این دسته متنوع بوده و نمی‌توان رویکرد خاصی بین آن‌ها پیدا کرد تا بتوان آن‌ها را زیرمجموعه دسته‌های دیگر قرار داد یا دسته‌ای جدا با موضوع مشترک چندین پایان‌نامه تشکیل داد؛ هرچند در این میان موضوعاتی مانند «سنجش ترجمه»، «توانش ترجمه»، «نقد ترجمه» و «ترجمه دیداری‌شنیداری» برجسته‌ترند.

۳.۴. نقشه پژوهش‌های مطالعات ترجمه در ایران

پیکره پایان‌نامه‌ها تحلیل شد و با الهام از نقشه هولمز (۱۹۸۸) نقشه این پژوهش‌ها ترسیم شد. ابتدا نقشه کلی و سپس توضیحات مربوط به هر شاخه و زیرشاخه می‌آید.

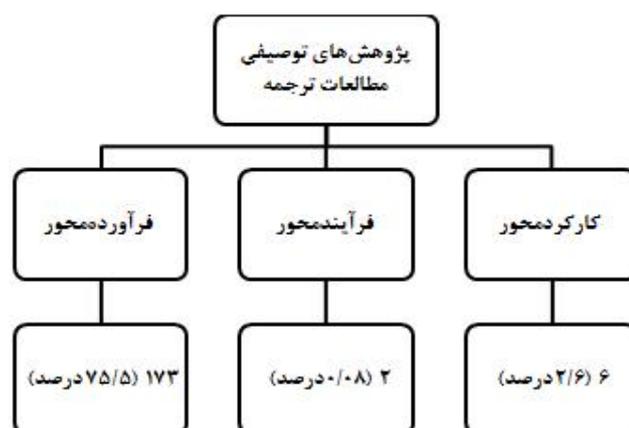
نمودار ۲. نقشه پژوهش‌های مطالعات ترجمه در ایران با الهام از نقشه هولمز (۱۹۸۸)

۳.۴.۱. مطالعات توصیفی

تحلیل موضوعی پیکره، بسامد بالای پژوهش‌های فرآورده‌محور را نشان می‌دهد. در مجموع، ۱۷۳ پایان‌نامه (۵/۷۵ درصد) به اکاوی و توصیف ترجمه‌های موجود پرداخته‌اند. موضوع‌ها نیز متنوعند. برخی از پژوهشگران بر روی یک ترجمه تمرکز کرده و برخی

دیگر بر مقایسه و تقابل دو یا چند ترجمه از متنی واحد. مجموعه پیکره‌های موازی کوچک متون مختلف انگلیسی یا فیلم‌های انگلیسی و ترجمه و دوبله آن‌ها به فارسی، پیکره قابل توجهی را برای پژوهش‌های فرآورده‌محور تشکیل می‌دهد.

تحلیل پیکره داده‌های این پژوهش نشان داد تنها دو نمونه (۰/۸ درصد) با موضوعات «فرآیند ترجمه حرفه‌ای و غیرحرفه‌ای» و «رویکردی فرآیندمحور به استراتژی‌های مترجمان حرفه‌ای و آماتور» به مسائل فرآیند ترجمه پرداخته‌اند و شش پژوهش (۶/۲ درصد) کارکرد ترجمه در موقعیت اجتماعی فرهنگی در جامعه مقصد را توصیف کرده‌اند. پژوهش‌های مربوط به فرآیند از جمله پژوهش‌های موجود در گروه کارکرد ترجمه، «رشد فعالیت ترجمه در بغداد در اوایل خلافت عباسیان»، «شیوه انتخاب کتاب‌های ترجمه‌شده برای کودکان» و «نهضت ترجمه در عصر ناصری» است.

نمودار ۳. نقشه پژوهش‌های توصیفی ترجمه در ایران با الهام از نقشه هولمز (۱۹۸۸)

۲.۳.۴. نظریه‌های جزئی نقشه ایرانی مطالعات ترجمه

یکی از شاخه‌های اصلی مطالعات ترجمه، مطالعات نظری ترجمه یا تئوری ترجمه است. هولمز (۱۹۸۸) بیان می‌کند که تحقیقات موجود در این شاخه از نتایج مطالعات توصیفی ترجمه به‌همراه اطلاعات موجود در دیگر حوزه‌های پژوهشی برای ایجاد نظریه‌ها، اصول و مدل‌ها بهره می‌برد تا ترجمه‌ها و عمل ترجمه را توضیح دهد یا پیش‌بینی کند. همه پژوهش‌های توصیفی نظام‌مندی که عنصر یا بُعد کوچکی از ترجمه را بررسی می‌کنند بدون شک به ایجاد یا بسط نظریه‌ای جامع کمک می‌کنند تا به‌طور کلی بتوانند

تمام پدیده‌های ترجمه را توضیح دهند یا پیش‌بینی کنند. تحلیل موضوعی پژوهش‌های توصیفی این پیکره کمک کرد تا این پژوهش‌ها براساس زیرشاخه‌های مختلف شاخه نظریه‌های جزئی طبقه‌بندی شود. شایان ذکر است که برخی از این پژوهش‌ها را به‌طور همزمان می‌توان در دو یا چند دسته قرار داد؛ زیرا برای مثال ممکن است پژوهشی، مسئله خاصی (نظریه «محدود به مشکل») را در دوره‌ای خاص («محدود به زمان») بررسی کند. در زیر یافته‌های این تحلیل خواهد آمد.

۱.۲.۳.۴ پژوهش‌های محدود به نوع^۱

این دسته شش پژوهش (۶/۲ درصد کل پیکره) را شامل می‌شود که خود به دو زیرمجموعه تقسیم می‌شوند: ترجمه ماشینی و ترجمه شفاهی. زیرمجموعه اول شامل دو پژوهش توصیفی است؛ یکی درباره کیفیت خروجی دو برنامه ترجمه ماشینی رایج که از فارسی به انگلیسی کار می‌کند و دیگری درباره امکان به‌کارگیری روش‌های پیکره‌محور برای ترجمه ماشینی انگلیسی-فارسی. زیرمجموعه ترجمه شفاهی شامل چهار پژوهش در رابطه با موضوعاتی مانند رابطه حافظه فعال و عملکرد ترجمه شفاهی پیاپی است.

۲.۲.۳.۴ پژوهش‌های محدود به ناحیه^۲

هولمز (۱۹۸۸) تأکید می‌کند که این گونه نظریه‌ها، به زبان‌های دخیل یا به فرهنگ‌های دخیل محدود است. بررسی پیکره داده‌ها نشان می‌دهد که زبان‌ها یا جفت‌های زبانی پژوهش‌شده در این پایان‌نامه‌ها، زبان‌های انگلیسی، فارسی، عربی (بیشتر در بررسی موضوعات قرآنی)، فرانسه (تنها یک پایان‌نامه) و آذربایجانی (تنها یک پایان‌نامه) هستند. ساده‌انگارانه است اگر بگوییم چون در ترجمه با زبان سروکار داریم پس تمام پژوهش‌ها را می‌توان زیرمجموعه این شاخه قرار داد؛ زیرا پژوهش‌هایی که هدفشان شاخه کاربردی این نقشه است و رسیدن به توصیه یا تعیین اصول کاربرد است در این شاخه قرار نمی‌گیرند، اما شاید بتوان گفت تمام پژوهش‌های «محدود به مشکل» که موضوع خود را عمده به زبانی خاص یا جفت زبانی و فرهنگی خاص محدود کرده‌اند در این دسته قرار می‌گیرند. یقیناً پژوهش‌های محدود به مشکلی نظیر «رویکردهای فلسفی

به ترجمه» را نمی‌توان در این دسته قرار داد.

۴.۳.۲.۳. پژوهش‌های محدود به رتبه^۱

تحلیل پیکره سه زیرمجموعه را نشان می‌دهد: ۱. کلمه و گروه کلمات؛ ۲. جمله؛ ۳. متن. بخش زیادی از پژوهش‌ها بر مجموعه اول یعنی کلمه و گروه کلمات متمرکز شده‌اند (۲۱ پژوهش از ۴۵ پژوهش، برابر با ۱/۹ درصد پیکره). گروه دوم پژوهش‌هایی را در بر گرفته که بر متن تمرکز کرده‌اند (۱۶ پایان‌نامه، برابر با ۹/۶ درصد پیکره). تنها ۸ پایان‌نامه (۴/۳ درصد) به رتبه جمله پرداخته‌اند.

۴.۳.۳.۴. پژوهش‌های محدود به نوع متن^۲

این دسته به مسئله ترجمه متون یا ژانرهای خاص می‌پردازد. تحلیل موضوعی نشان می‌دهد که انواع متون و ژانرها بررسی شده که شامل ۲۶ پژوهش (۳/۱۱ درصد پیکره) است. از جمله ژانرها، متون و مسائل پژوهش‌شده در این دسته می‌توان به ژانر نمایش‌نامه و مسئله اجراپذیری ترجمه و ژانر ادبیات کودک اشاره کرد.

۴.۳.۴.۵. پژوهش‌های محدود به زمان^۳

این دسته شامل پژوهش‌هایی است که به نظریه‌پردازی درباره دوره خاصی از تاریخ می‌پردازند. تنها سه پایان‌نامه (۳/۱ درصد پیکره) در این دسته قرار می‌گیرند: ترجمه فارسی-انگلیسی پس از انقلاب اسلامی؛ فعالیت ترجمه در بغداد در اوایل دوره عباسی؛ فعالیت‌های ترجمه در عصر ناصری. شایان ذکر است که همه این پایان‌نامه‌ها مسائل مربوط به جامعه‌شناسی ترجمه را مد نظر داشته‌اند.

۴.۳.۴.۶. پژوهش‌های محدود به مشکل^۴

این دسته شامل پایان‌نامه‌هایی است که خود را محدود به یک یا چند مشکل خاص کرده‌اند. تحلیل پیکره نشان می‌دهد که ۱۶۸ پایان‌نامه (۳/۷۳ درصد پیکره) حداقل به یک مشکل ترجمه پرداخته‌اند.

1. Rank Restricted

2. Text-type Restricted

3. Time Restricted

4. Problem Restricted

۳.۳.۴. شاخه کاربردی نقشه مطالعات ترجمه در ایران

۱.۳.۳.۴ آموزش مترجم^۱

این دسته شامل پژوهش‌هایی با دو موضوع اصلی «برنامه‌های ترجمه» و «توانش ترجمه» است. برنامه ترجمه شامل چهار پژوهش (۷/۱ درصد پیکره) است و موضوعاتی را شامل می‌شود از قبیل بررسی تطابق دوره‌های آموزش ترجمه متون سیاسی و مطبوعاتی با نیاز بازار در ایران و به‌کارگیری فناوری ترجمه در برنامه‌های ترجمه در دانشگاه‌های ایران. شایان ذکر است که سه پژوهش از این چهار پژوهش در دانشگاه فردوسی مشهد انجام شده‌اند. توانش ترجمه نیز شامل چهار پژوهش (۷/۱ درصد پیکره) است و موضوعاتی نظیر ساخت و اعتبارسنجی پرسش‌نامه سنجش توانش ترجمه مدرس ترجمه و رابطه بین تفکر انتقادی و کیفیت ترجمه را در بر می‌گیرد.

۲.۳.۳.۴ ابزار ترجمه^۲

پژوهش‌های این دسته را می‌توان به دو زیرمجموعه «پژوهش‌های متمرکز بر واژه‌شناسی» و «پژوهش‌های متمرکز بر کاربرد فناوری در ترجمه» تقسیم کرد که شامل ۱۲ پایان‌نامه (۲/۵ درصد پیکره) است. پژوهش‌های زیرگروه «واژه‌شناسی» بر موضوعاتی نظیر رویه‌های واژه‌سازی و معیارهای فرهنگ‌نویسی در فرهنگ‌های انگلیسی-فارسی تمرکز کرده‌اند. زیرگروه «ترجمه و فناوری» که شامل هشت پژوهش (۴/۳ درصد) است بر موضوعاتی نظیر امکان به‌کارگیری واژه‌نامه انگلیسی-فارسی موجود و روش‌های پیکره‌محور در ترجمه ماشینی تمرکز کرده‌اند.

۳.۳.۳.۴ نقد ترجمه^۳

تحلیل موضوعی پیکره داده‌ها نشان می‌دهد که ۱۳ پایان‌نامه مربوط (۵/۶ درصد پیکره)، سه موضوع کلی را در بر می‌گیرند: ۱. سنجش و ارزشیابی ترجمه؛ ۲. نقد ترجمه؛ ۳. بازبینی. سنجش ترجمه موضوع بخش اعظم این دسته است و مسائلی چون به‌کارگیری سنجش پویا و پورتفولیو و ارزیابی کیفیت خروجی دو ماشین ترجمه را در بر گرفته است. سه پژوهش به مسئله بازبینی پرداخته‌اند و تنها یک پایان‌نامه به‌طور انتقادی به تاریخ نقد ترجمه در ایران معاصر پرداخته است.

1. Translator Training

2. Translation Aid

3. Translation Criticism

۵. نتیجه‌گیری

دسته‌بندی نخست این پژوهش، تصویر موضوعات پژوهشی پرداخته‌شده توسط دانشجویان دو دانشگاه بزرگ ایران را نشان می‌دهد. تصویر ترسیم‌شده در جدول ۱ نشان می‌دهد که تقریباً تمام حوزه‌های پژوهشی که ویلیامز و چسترمن (۲۰۰۲) معرفی کرده‌اند، کنکاش شده است. این دو ۱۲ حوزه پژوهشی را مطرح کرده‌اند و پژوهشگران این دو دانشگاه از میان این حوزه‌ها تنها به مسئله «اخلاق در ترجمه» پرداخته‌اند. در این پیکره، پژوهشی نمی‌توان یافت که به‌طور مستقیم به مسئله اخلاق در ترجمه پرداخته باشد. این یافته‌ها همچنین تفاوت آشکاری با یافته‌های نورائی و کریم‌نیا (۲۰۱۵) نشان می‌دهند. این دو پس از بررسی ۴۰۰ چکیده پایان‌نامه کارشناسی ارشد که بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۲ در شش دانشگاه ایران انجام شده، به این نتیجه رسیده‌اند که از ۱۲ حوزه پژوهشی مطرح‌شده توسط ویلیامز و چسترمن (۲۰۰۲)، شش حوزه کم‌وبیش دست‌نخورده باقی مانده‌اند. دلایل این تفاوت ممکن است به روش پژوهش بازگردد. در پژوهش پیش‌رو، علاوه بر چکیده، عناوین پژوهش‌ها و سؤالات پژوهش، از منابع اصلی تعیین محتوا و گرایش پایان‌نامه‌ها بودند.

دسته‌بندی دوم که در صدد بود حوزه‌های اصلی پژوهش در مطالعات ترجمه را بیابد، یافته‌های درخور توجهی به‌دست داد. وجود تعداد درخور توجه پژوهش‌های هر حوزه به‌سادگی متقارن با مبحث وجود چرخش‌های مطالعات ترجمه است و نظرات مختلف ناظر بر وجود چرخش‌های مختلف این حوزه را تأیید می‌کند. تعداد زیاد پژوهش‌های حوزه «فرهنگ و ترجمه» و «زبان‌شناسی و ترجمه» هم‌راستا با ژیزینگ (۲۰۱۲) و گفته اوست که ادعا می‌کند اخیراً دو نوع چرخش در ترجمه اتفاق افتاده است: چرخش زبانی و چرخش فرهنگی. وجود ۷۱ پایان‌نامه (۳۱ درصد پیکره) که به موضوعات مختلف مربوط به زبان‌شناسی پرداخته‌اند و ۴۲ پایان‌نامه (۳/۱۸ درصد پیکره) که به مسائل فرهنگی پرداخته‌اند و در مجموع حدود نیمی از این پیکره، حاکی از اهمیت این دو حوزه در نزد پژوهشگران دانشجوی ایرانی و هم‌راستا با توجه جهانی به این دو حوزه پژوهشی است. ژیزینگ (۲۰۱۲) همچنین چرخش «اجتماعی و روان‌شناختی» را به دو چرخش قبلی می‌افزاید و آن را چرخش و گرایش بعدی و آینده مطالعات ترجمه می‌داند. تحلیل موضوعی پیکره مورد نظر نیز تعداد قابل توجهی پژوهش نشان داد که به مسائل روان‌شناسی مربوط به ترجمه پرداخته‌اند.

از آنجایی که ترجمه با زبان سروکار دارد چندان عجیب نیست که بیشترین پژوهش‌های این پیکره مربوط به مسائل زبان‌شناسی ترجمه باشد؛ چه اینکه پژوهش‌های نظام‌مند ترجمه نیز از دهه ۱۹۵۰ و با شروع مرحله یا چرخش زبانی آغاز شد (ماندی، ۲۰۰۹) و هنوز هم این حوزه پژوهشی میان پژوهشگران از اهمیت بسزایی برخوردار است. دلیل وجود تعداد زیاد پژوهش‌های زبان‌شناسانه در ترجمه، شاید روش‌شناسی ملموس‌تر و سامان‌یافته‌تر پژوهش در این حوزه باشد.

وجود تعداد زیاد پژوهش‌های مربوط به حوزه «فرهنگ و ترجمه» نیز هم‌راستا و مؤید وجود گرایش و چرخش فرهنگی در مطالعات ترجمه است که برخی مانند بیلسا^۱ (۲۰۱۱)، یان و هوانگ (۲۰۱۴) و اکسترنرا (۲۰۱۵) بدان اشاره کرده‌اند. وجود ۴۲ پژوهش در این زمینه می‌تواند مؤیدی باشد بر نظر وولف (۲۰۱۴) که معتقد است تأثیرگذارترین چرخش تاریخ مطالعات ترجمه چرخش فرهنگی و غالب بودن پارادایم فرهنگی است. مسائل ایدئولوژیکی مرتبط با ترجمه نیز جایگاه ویژه‌ای در پژوهش‌های این پیکره دارد. وجود ۲۳ پایان‌نامه در حوزه مسائل مربوط به ایدئولوژی نیز گویای همگامی روند پژوهش‌های این پیکره با «چرخش ایدئولوژیکی» (لوانگ، ۲۰۰۶) است. به نظر می‌رسد وجود ۱۰ پایان‌نامه در حوزه جامعه‌شناسی ترجمه نشان از آن دارد که این حوزه نیز همگام با حرکت رویکرد و پارادایم جامعه‌شناسی ترجمه است که وولف (۲۰۱۴) بر وجود و حتی کاربست آن تأکید می‌کند.

وجود ۹ پژوهش در حوزه «ترجمه و فناوری» نیز همگامی پژوهش‌های داخلی را با رویکرد و «چرخش فناورانه» (ژانگ و کای، ۲۰۱۵، ص. ۴۲۹) نشان می‌دهد؛ هرچند به زعم کرونین (۲۰۱۰) محرک این چرخش، پیشرفت و توسعه نظری حوزه‌های دیگر نبوده بلکه خیزش در این حوزه محصول اشکال جدید عمل ترجمه است.

طراحی نقشه پژوهش‌های انجام شده نیز نکات درخور توجهی نشان داد. این نقشه که الهام‌گرفته از نقشه هولمز (۱۹۸۸) است، همپوشانی‌هایی با آن نشان می‌دهد. پژوهش‌های توصیفی فرآورده‌محور بیشترین حجم پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده است (۱۷۳ پژوهش) و این نکته با گفته هولمز مبنی بر اهمیت و جایگاه ویژه آن در بین پژوهش‌های آکادمیک همخوانی دارد. شاید نگاهی دقیق‌تر، همراه با ملاحظه جنبه‌های دیگر این پژوهش‌ها، در کنار دیگر پژوهش‌هایی که تاکنون در این حوزه انجام

1. Bielsa

شده، بتواند تاریخ ترجمه در ایران را ترسیم کند؛ هرچند این امر کاری پیچیده و دشوار بوده و مستلزم کاری گروهی است. جوان بودن این رشته در ایران نیز از مشکلات پیش‌روی پژوهشگران خواهد بود. با توجه به جوان‌تر بودن مباحث جامعه‌شناختی و روان‌شناختی ترجمه نسبت به مباحث زبان‌شناختی و تحلیل‌های مقابله‌ای، پایین بودن پژوهش‌های توصیفی کارکردمحور و فرآیندمحور متون قابل درک است. هولمز (۱۹۸۸) نیز ادعا می‌کند به ندرت می‌توان پژوهشی نظام‌مند یافت که فرآیند ترجمه را در شرایط آزمایشگاهی بررسی کرده باشد.

بررسی زیرشاخه دیگر پژوهش‌هایی که هدفشان توصیف و تولید نظریه‌ای محدود است، چند نکته را به خوبی نشان می‌دهد: ۱. زبان‌ها و جفت‌های زبانی بررسی شده در این پژوهش‌ها، محدود بوده و غالباً محدود به جفت زبانی انگلیسی و فارسی است؛ ۲. پژوهش‌های مربوط به ترجمه ماشینی و ترجمه شفاهی بسیار اندک بوده و مجموعاً کمتر از ۳ درصد کل پژوهش‌های توصیفی را در بر می‌گیرد. شاید یک دلیل این امر آن باشد که ترجمه ماشینی و ترجمه شفاهی هیچکدام در برنامه آموزشی مطالعات ترجمه در این دو دانشگاه جایگاهی ندارند و دلیل دوم، چنانکه در برخی از این پژوهش‌ها آمده، محدودیت‌ها و نبود امکانات انجام چنین پژوهش‌هایی است؛ ۳. تقریباً انواع متون و ژانرها بررسی شده‌اند؛ ۴. در گفتگوها و متون بررسی شده، سه سطح واژگان، جمله و متن مورد بررسی قرار گرفته‌اند؛ ۵. پژوهش‌هایی که دوره زمانی خاصی را پژوهیده‌اند و خواسته‌اند نظر خود را محدود به آن زمان کنند، اندک است؛ ۶. پژوهش‌هایی که هدفشان ارائه نظری محدود به مشکلی خاص است، تنوع داشته و موضوعات مختلفی را در بر می‌گیرد.

بررسی شاخه کاربردی این نقشه نیز به خوبی نشان می‌دهد که در زیرشاخه آموزش مترجم، برنامه‌های ترجمه و توانش ترجمه از موضوعات مورد پژوهش بود و در حوزه ابزارهای کمک مترجم، واژه‌نامه‌ها و فناوری‌های کارآمد و در حوزه نقد ترجمه، سنجش، بازبینی و نقد از موضوعات پُراهمیت برای پژوهشگران بوده است. همه این‌ها نشان‌دهنده توجه پژوهشگران به جنبه‌های کاربردی پژوهش‌ها در این دو دانشگاه است. در بُعد مقایسه این نقشه با نقشه هولمز نیز، میان یافته‌های این پژوهش با یافته‌های نورائی و کریم‌نیا (۲۰۱۵) تفاوت آشکاری وجود دارد. آن دو به این نتیجه رسیده‌اند که پژوهشگران ایرانی تقریباً به نیمی از موضوعات زیرشاخه‌های نقشه هولمز نپرداخته‌اند.

نگاه کلی به دسته‌بندی نخست که براساس کلیدواژه‌ها انجام شده و نیز نگاه به حوزه‌های پژوهشی و نقشه‌ترسیم‌شده نشان می‌دهد تقریباً تمام حوزه‌های پژوهشی مطالعات ترجمه مورد توجه دانشجویان این دو دانشگاه بوده و به نظر می‌رسد توجه به میان‌رشته‌ای بودن پژوهش‌ها در میان پژوهش‌گران از اهمیت بسزایی برخوردار است؛ هرچند لازم است از طریق پژوهشی جامع و مقایسه با روند آن در دیگر کشورها، همگامی و همسویی این‌گونه پژوهش‌ها با جریان جهانی آن دقیق‌تر بررسی شود.

منابع

- Bielsa, Esperanza. "Some Remarks on the Sociology of Translation: A Reflection on the Global Production and Circulation of Sociological Works." *European Journal of Social Theory*, vol. 14, no. 2, 2011, pp. 199-215.
- Bassnett, Susan, and Andre Lefevere. *Translation, History and Culture*. Pinter, 1990.
- Bowen, Glenn A. "Document Analysis as a Qualitative Research Method." *Qualitative Research Journal*, vol. 9, no. 2, 2009, pp. 27-40.
- Caminade, Monique, and Anthony Pym. "Translator-training Institutions." *Encyclopedia of Translation Studies*, Routledge, 1998, pp. 280-285.
- Chesterman, Andrew. "The Name and Nature of Translator Studies." *HERMES-Journal of Language and Communication Studies*, vol. 22, no. 42, 2009, pp. 13-22.
- Cronin, Michael. "The Translation Crowd." *Revista Tradumàtica*, vol. 8, 2010, pp. 1-7.
- Extremera, José Jorge Amigo. "Fitting CULTURE into Translation Process Research." *Translation & Interpreting*, vol. 7, no. 1, 2015, pp. 26-46.
- Holmes, James S. "The Name and Nature of Translation Studies." *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*, Rodopi, 1988, pp. 67-80.
- Jixing, LONG. "Changes of Translation Definition and Turns of Translation Studies." *Cross-Cultural Communication*, vol. 8, no. 5, 2012, p. 35-43.
- Leung, Matthew W. "The Ideological Turn in Translation Studies." *Translation Studies at the Interface of Disciplines*, John Benjamins, 2006, pp. 129-144
- Mead, Peter. "Research on Interpreting by Students at SSLIMIT, University of Bologna (Italy)." *The Interpreters' Newsletter*, vol. 11, 2001, pp. 119-129.
- Munday, Jeremy. "Issues in Translation Studies." *The Routledge Companion to Translation Studies*, Routledge, 2009, pp. 1-19.
- Munday, Jeremy. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. Routledge, 2012.
- Newmark, Peter. "The Linguistic and Communicative Stages in Translation Theo-

- ry.” *The Routledge Companion to Translation Studies*, Routledge, 2009, pp. 20-35.
- Nouraei, Peyman, and Amin Karimnia. “The Map of Translation Studies in Modern Iran: An Empirical Investigation.” *Asia Pacific Translation and Intercultural Studies*, vol. 2, no. 2, 2015, pp. 123-138.
- Pym, Anthony. *Method in Translation History*. Routledge, 1998.
- Snell-Hornby, Mary. *Translation Studies: An Integrated Approach*. John Benjamins, 1988.
- Snell-Hornby, Mary. *The Turns of Translation Studies: New paradigms or Shifting Viewpoints?*. vol. 66. John Benjamins, 2006.
- Toury, Gideon. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. John Benjamins, 1995.
- Van Doorslaer, Luc. “Risking Conceptual Maps: Mapping as a Keywords-related Tool Underlying the Online Translation Studies Bibliography.” *Target, International Journal of Translation Studies*, vol. 19, no. 2, 2007, pp. 217-233.
- Williams, Jenny, and Andrew Chesterman. *The Map: A Beginner’s Guide to Doing Research in Translation Studies*. Routledge, 2002.
- Wolf, Michaela. “The Sociology of Translation and its “Activist Turn”.” *The Sociological Turn in Translation and Interpreting Studies*, 2014, pp. 129-143.
- Yan, Chen, and Jingjing Huang. “The Culture Turn in Translation Studies.” *Open Journal of Modern Linguistics*, vol. 4, no. 4, 2014, pp. 487-494.
- Yan, Jackie Xiu, et al. “Mapping Interpreting Studies: The State of the Field Based on a Database of Nine Major Translation and Interpreting Journals (2000–2010).” *Perspectives*, vol. 21, no. 3, 2013, pp. 446-473.
- Zhang, Chengzhi, and Hui Cai. “On Technological Turn of Translation Studies: Evidences and Influences.” *Journal of Language Teaching and Research*, vol. 6, no. 2, 2015, pp. 429-434.